

Gazdag múlt – bizakodó jövő

Miklós Zoltán

A jelenkor egyik legizgalmasabb feladata a kulturális intézmények számára is azon törekvés, hogy sikeresen lekössék minél szélesebb társadalmi csoportok szabadidejét. A kulturált szórakozás hatékony volta vitathatatlan, s ilyen tekintetben talán a múzeumok rendelkeznek a legnagyobb potenciállal, amennyiben ésszerűen gazdálkodnak erőforrásaikkal. A kisközösségekre is jellemző mobilitás révén egy „kisvárosi” múzeum is ugyanazon elvárásoknak kell megfeleljen, akár a modern muzeális intézmények. A léptékeltolódás sokszor visszaránt a helyi valóságba, ennek ellenére a jövőbe tekintő irányultságot továbbra is modernitás kell jellemezze. A múltból meríthető pozitív példák, a birtokolt tárgyi hagyaték és a szakmai részről mutatkozó tettvágy az építkezés táptalaja lehet, viszont az erőforrások felett rendelkezők bölcs döntése nélkül aligha beszélhetünk beteljesíthető jövőképről. Székelyudvarhely közgyűjteményét a múltja predestinálja a korszerű múzeumi intézménnyé fejlődésre. Jelen körülmények közepette csupán annyit tudunk állítani, hogy meggyőződésünk szerint jó úton járunk.

Történelmi háttér

A Haáz Rezső Múzeum az egykori Udvarhelyszék néprajzi, helytörténeti, képzőművészeti és természetrajzi múzeuma. A jelenlegi közigazgatási beosztás szerint gyűjtőterülete Hargita megye nyugati részeire korlátozódik. A gyűjtemény történetét a 18. század második felétől követhetjük nyomon, így egyike Erdély legrégebb hasonló muzeális jellegű gyűjteményeinek. A református kollégium hagyatékában fennmaradt – Zilahi Sebes János rektor által 1797-ben megkezdett és Szigethy Gyula Mihály által folytatott – Protokollumban (*Rectorale Protocollum Bibliothecae Gymnasii Reform. Sz. Udvarhelyiensi inseruiens connotandis*) összeírt szemléltető eszközök, tárgyak (régiség- és ásványtár, numizmatikai-, és természetrajzi gyűjtemény, könyvtár, stb.) közül néhánynak a birtoklása által beszélhetünk az 1797-es első Protokollumban rögzített kis régiségtár és a mostani múzeumi gyűjtemény közötti folytonosságról.

Egy közgyűjtemény létesítésének szükségessége a vármegye előjárói részéről a 19. század második felében fogalmazódott meg. Többszöri próbálkozás ellenére 1894-ben még mindig csak „alakuló” múzeumról írtak, majd a hosszas előkészület után, 1902. szeptember 10-én tartották meg az *Udvarhelyvármegyei múzeum-egyesület* alakuló közgyűlését.¹ A szervezett munka eredménye-

képpen egyre több tárgy került az egyesület birtokába. Az összegyűjtött anyagot a vármegyháza díszterme melletti helyiségben tárolták. A kecségetően indult múzeumi tevékenységben azonban hamarosan megtorpanás következett. A tagok közül sokan nem helyeselték az elhatározást, hogy az 1499 darabból álló gyűjteményt az egyesület 1908-ban átadja a Székely Nemzet Múzeumnak. A múzeumlapítási kísérlet a közöny, az értékek megbecsülésének hiánya, illetve a helyi közigazgatás értetlensége miatt kudarcba fulladt.

Az udvarhelyi múzeum történetében jelentős szerephez jutott a felvidéki Szepességből 1906-ban a városba érkező Haáz Ferenc Rezső. A tehetséges fiatalember, a budapesti Képzőművészeti Főiskolán befejezve tanulmányait, megpályázta a székelyudvarhelyi református kollégium rajztanári állását. Egy iskolai évre Székelyföldre érkezett fiatal tanár jól érezte magát a kollégiumban, ezért a következő évekre is itt maradt, véglegesen 1909-ben telepedett le a városban. Pedagógusi pályájával szorosan összefonódott a néprajzi múzeum fejlesztése is. Mint internátusi felügyelő, majd mint internátusi elnök, aki ilyen minőségben bentlakó, majd a családjával is az internátusban lakó tanár, állandó kapcsolatban volt a vidéki diákok szüleivel, akik Udvarhelyszék tárgyi és szellemi hagyatékának közvetlen forrásaként azonosíthatók. A gyűjtőmunka a diákok segítségével folyt, helyismeretük és buzgalmuk sok tárgy begyűjtését biztosította, segítségükkel sokszor utazott szekérrel a távolabbi falvakba egy-egy hétvégén.²

Az alakuló múzeum számára kedvező körülmény volt a kollégium új épületének az átadása, a régi iskolaépületben terem és bútorzat is került kiállítás számára, így 1913 után már látogatókat fogadhatott. Az ütemesen fejlődő kollégiumi gyűjtemény az első világháború alatt – mivel Haáz Rezsőt, mint tartalékos tüzértisztet is mozgósították – gazdátlanul maradt, s különösen a szöttes-varrottas kollekcója fogyatkozott meg. A békés időszak bekövetkeztével a gyarapítás folytatódott. 1928-ban újabb helyiségekkel bővítették a kiállítást, ahol a falusi templom és temető népművészeti értékű tárgyai mellett fegyvergyűjtemény és a református iskola múltjából megmaradt különböző tárgyak kerültek elhelyezésre. A néprajzi gyűjtemény kiegészülve a kollégium érem-, és régiséggyűjteményével, régi képeivel, 1949-ben állami tulajdonba került. A Rajoni Múzeumi státuszt nyert intézmény első igazgatója az immár nyugdíjba vonult Haáz Rezső lett 1952-ig.

¹ Miklósi-Sikes 2002. p. 108.

² Zepeczaner 1994. pp. 5–14.

„Haberstumpf“ Villa, Székelyudvarhely

1. kép. A Haberstumpf család lakóháza, 1912 (korabeli képeslap).

Saját székházat 1953-ban kapott a múzeum, a Kossuth Lajos utca 29. szám alatt található ingatlan földszintjére költözött. Innen 1959-ben áthelyezték a frissen elkészült Művelődési Ház alagsorába, de a lehetetlen körülmények miatt, 1968-ban a gyűjteményt visszaköltöztették a korábbi székházba, ezúttal megkapva a rendelkezésre álló teljes épületet. Egy évtized múlva, 1978-ban az állandó Képtár épületével bővült. Ugyancsak a 1970-es években, hosszú előkészítő munka után, létrejöttek a múzeumhoz tartozó emlékszobák. 1972 júliusában nyílt meg a Tompa László emlékszoba, 1972 szeptemberében Tamási Áron farkaslaki emlékháza, 1973 júniusában Tomcsa Sándor író, humorista emlékszobája, amelyet később – az örökösöknek az ingatlanhoz kötődő igénye miatt – a múzeum kénytelen volt felszámolni. Bányai János geológus, borvízkutató hagyatékát összesítve, 1974-ben újabb emlékszoba nyílt meg a múzeum központi épületében.

Jelentős gyarapodásra a múlt század utolsó évtizedéig kellett várni. 1990-ben újra egyesült a város muzeális jellegű, 76.000 kötetes Tudományos Könyvtárával, amelyből egykor a múzeum maga is kinőtt. Az intézmény új fejlődési lehetőséget kapott 1994-ben, amikor ugyanis kivált a Hargita megyei múzeumhálózatból, visszakerült a város fenntartásába, jogi személyiségű önálló intézmény lett. Ugyanabban az évben, Zepezsaner Jenő múzeumigazgató javaslatára méltó emléket állítva az alapítójának, felvette Haáz Rezső nevét.

Külső egységek

A történelmi ismertetőből kitűnik, hogy nem tematikus gyűjteményről, hanem vegyes jellegű műtárgyállománnyal rendelkező múzeumból beszélhetünk. Struktúráját elemezve, az udvarhelyi múzeum jellemző sajátosságaként említhető, hogy több külső egység fölött gyakorolta/gyakorol-

ja az ügykezelői státuszt. Egyfajta szakmai katalizátorként működött, ahova kulturális szolgáltatást nyújtó további kisebb gyűjtemények csatlakoztak. Némelyikük esetében jogi értelemben is függőségi viszonyról beszélhetünk, de ugyanakkor az évek során kiépültek olyan formalizált kapcsolatok is, amelyeket szakmai elkötelezettségből fakadó felelősségvállalás motivált. Egyfajta hagyományként is számon tartható volt az intézmény részéről ez a típusú felelősségvállalás. A jelenkor jogi feltételeinek való megfelelés kényszeréből adódóan, a város adminisztratív területén kívüli gyűjteményekkel ápolott formalizált ügykezelői kapcsolatok megszűntek.

A másfél évszázados, háromosztatú, boronafalás székely portán, a neves székely író egykori szülőházában 1972-ben rendezték be a *Tamási Áron emlékházat*.

1994-ben került az udvarhelyi múzeum szakmai irányítása alá,³ majd 2006-ban (Birck Edit vezetésével) az irodalmi életútra reflektáló kibővített tárlat formájában újult meg. 2016-ban a Haáz Rezső Múzeum adminisztrációs státusza megszűnt, a szülőház fölötti tulajdonjogot Farkaslaka önkormányzata birtokolja. A szomszédos Székelyszentlélek falu egyik ékessége a *Nyikó-menti tájház*, amely 1977-ben nyílt meg hivatalosan. A Balázi Dénes nyugalmazott pedagógus lelkes munkássága nyomán megalapított néprajzi gyűjtemény 19. század közepi, zsindegyházzal fedett, háromosztatú házban került elhelyezésre.⁴ Mindmáig az alapító személy biztosítja a gondnokságot, hiszen a múlt évtől e külső egységgel ápolott formális viszonyt is meg kellett szüntetni. Zepezsaner Jenő nyugalmazott múzeumigazgató törekvése révén 2006-ban Székelylengyelfalván *Orbán Balázs emlékszoba* nyílt. Az egykori családi birtokon található Orbán-kúria egyetlen helyiségre korlátozódó pannós, informáló jellegű kiállítása állít emléket a Székelyföld „leírójának”. Bár a kezdeményezés és a kivitelezés a székelyudvarhelyi múzeumhoz kötődik, a látogathatóságot mindvégig a tanintézmény pedagógusai biztosították.

Annak szellemiségében, hogy egy múzeum nem csak a gyűjteményében őrzött ingóságokról kell gondoskodjon, hanem a közvetlen környezetében található épített örökségért is felelősséget kell érezzen, – a falvakban működő külső egységek leépítésével párhuzamosan – bővült az intézménynek a város területén található történelmi objektumok fölötti adminisztrációs hatásköre.

A *Tompa László emlékszoba* az udvarhelyszéki születésű költő, szerkesztő és műfordító tevékenysége által

³ Miklósi-Sikes 2002. pp. 88–89.

⁴ Miklósi-Sikes 2002. pp. 105–106.

ismertté vált irodalmi személyiségnek állít emléket. Az 1972-ben létesített kiállítás (a Tompa László utca 10. szám alatt) egyetlen szobára korlátozódott. Jogi viták miatt, az utóbbi évtizedben a berendezett helyiség felére zsugorodott. A 2010-ben (Vécsi Nagy Zoltán irányítása által) újrendezett emlékszoba ötvözi az enteriőr és a pannós, informáló kiállító jelleget. Tompa László könyvtára mellett fellelhetők továbbá személyes tárgyai és levelezései, akárcsak jeles képzőművészek által – a költőről – készített festmények, grafikák és szobrok.⁵

Szejkefürdőn Orbán Balázs sírját tizenöt székelykapun haladva keresztül közelítheti meg a látogató. A régi kapuk áttelepítésének folyamata 1973-ban kezdődött, s kisebb-nagyobb szünetekkel 2009-ig húzódott el. A kezdeményezés Kovács Mihály egykori tanfelügyelő nevéhez köthető, de a munkában oroszlánrészt vállalt Vofkori György pedagógus is. A múzeumban megőrzött 1888-as évszámmal datált, Orbán Balázs által a sejkefürdői birtoka elé állított kapu kihelyezésével kezdetét vette a „szabadtéri kapumúzeum” létrehozása. Szabadon látogatható kiállításként működik, a gondnokságot mindvégig a Haáz Rezső Múzeum biztosította.⁶

Az egykori fürdőtelep kulturális kínálatát az udvarhelyi múzeum 2008-ban újabb objektummal gazdagította. A *Borvízmúzeum* megalapítását Zepezaner Jenő intézményvezető hosszú éveken át szorgalmazta, mígnem az erre a célra megépített ingatlanban megnyitotta kapuit a Székelyföld ásványvíz- és fürdőkultúráját bemutató új múzeumi külső egység.⁷ Kínálatából nem hiányozhatnak a jellegzetes sejkefürdői agyagkorsók, s ezeket szállító bivalyos szekerek. A birtok egykori tulajdonosának, Orbán Balásznak is emléket állít a tárlat, illetve a régió neves geológusának, Bányai Jánosnak a múzeumban őrzött hagyatékából is ízelítőt nyújt.

A közösségi értékek iránti felelősségvállalás továbbra is a múzeumi célkitűzések között szerepel. Közösségi igényt elégített ki 2012-ben a Haáz Rezső Múzeum azon vállalása, hogy a város déli kijáratánál található *Jézus-kápolna* múzeumi nyitászrend szerinti látogatását biztosította. A múzeumi szolgáltatások szerencsés egybefonódásáról beszélhetünk, hiszen első fázisban megtörtént az objektum tudományos régészeti kutatása, majd az új eredmények helyszínen történő bemutatására került sor.⁸ A tulajdonos, Szent Miklós Római Katolikus Plébánia erőfeszítéseket tesz a kápolna restaurálását lehetővé tevő külső források bevonására. Fejleményként említhető, hogy a restaurálási munkálatok előkészítési fázisban vannak. Reményeink szerint, a két évre tervezett felújítást követően a múzeum a Jézus-kápolnánál továbbra is a látogatók szolgálatában áll.

Székelyudvarhely legrégebbi világi jellegű műemléke a város központi részén elhelyezkedő *Székelytámadt vár*. A múzeum érdeklődése a vár, illetve a vár-

udvaron található ingatlan (jelenleg Eötvös József Szakközépiskola székhelye) iránt nem új keletű. A város közgyűjteményének ideális elhelyezéseként már az 1970-es években megfogalmazódott a jelzett helyszín. Egy hasonló adminisztratív döntéshez szükséges politikai konszenzus hiányában erre a lépésre mindmáig nem került sor. A múzeum munkaközössége azonban szakmai hozzáértése, illetve lobbitevékenysége által a várfalak restaurálását szolgálja. Első mozzanatként 2009-ben, majd 2013-tól éves rendszerességgel régészeti feltárásokat bonyolított le annak céljából, hogy a majdani felújítás minél hitelesebb adatok ismeretében történjen meg. Hozzájárulva a várhoz kapcsolódó rendszeres kulturális programok szervezéséhez, az intézmény egyre nagyobb kötődést mutatott a történelmi műemlék iránt. 2014-ben önkormányzati határozat révén a Haáz Rezső Múzeum elnyerte a Székelytámadt vár falainak adminisztrációs jogát. 2017-ben pedig ez a jog kiterjedt a vár minden egyes bástyájának belső területére is. A veszélyeztetett falszakaszokon megkezdődtek a restaurálási munkálatok, s ezekkel párhuzamosan pályázati források lehívása céljából zajlanak erőfeszítések. Az objektum építéstörténetét részletező információs pannósor jelen évben (a Bánffy bástyában) egyedülálló harangkiállítással egészítettük ki. A hosszú távú stratégiai cél: minőségi szolgáltatásokat nyújtó kulturális központ létrehozása, amely integrálná a város közgyűjteményét is.

Önkormányzati határozat során megszerzett, a múzeum külső egységeként számon tartható legutóbbi ingatlan a *Nyíró-villa* néven ismert épület. A szándék, miszerint az 1920-as években Nyíró József író által építtetett és 1936–1941 között lakott hajlékban irodalmi emlékhely alakuljon nem újkeletű. Ezt bizonyítja a múzeum vezetősége által 2005-ben kihelyezett bronz emléklakett is.⁹ Egy évtizeddel később nyerte el a múzeum a villa

2. kép. Tüdőszanatóriumként, 1963 (Marx József felvétele).

⁵ Miklósi-Sikes 2002. p. 116.

⁶ Kovács 2012.

⁷ Katona 2012. pp. 78–79.

⁸ Sófalvi 2012.

⁹ Zepezaner 2005. p. 18.

adminisztrációs jogát, s első lépésként megrendelte a restauráláshoz szükséges tervdokumentáció elkészítését. Részeredményként említésre méltó azon tényállás rögzítése, hogy a Nyíró-villát Toroczkaí Wigand Ede egyik títusterve felhasználásával építették meg. Ezzel sikerült a közvéleményben meggyökerezett elképzelést cáfolni, miszerint az lakóházat Kós Károly tervezte volna. A 2018-ra tervezett restaurálási munkálatok által egy aktív közösségi tér kialakítása a cél. Természetszerűen Nyíró József irodalmi munkássága kerül előtérbe. Az emlékhely alkalmat biztosít továbbá a villa egykori lakójával kortárs, emblemikus udvarhelyszéki irodalmárok életpályáját is megismerni.

Mindenek előtt, a súlyos ingatlanproblémák szabtak gátat az intézmény fejlődésének. A múzeum székhelyként szolgáló, egykoron államosított ingatlan természetben történő visszaszolgáltatása a székhely elvesztését jelentette. Ezen probléma további részterületeket is érzékenyen érintett, illetve teljesen kritikussá és kiszámíthatatlanná tette a fejlesztéseket. Hasonló körülmények közepette célként a lét biztosítása fogalmazódott meg. Hiszen nem beszélhettünk továbblépésről, mindaddig, amíg kérdéses a gyűjtemények biztonsága. Egy ideje azonban a jövőkép derűsebbé vált. Reális közelségbe került annak lehetősége, hogy az udvarhelyi múzeum is léptéket váltson. 2012-ben az önkormányzat megvásárolta a Haberstumpf-villát, s tette mindezt azzal a céllal, hogy a Haáz Rezső Múzeum méltó székhelyet tudhasson magának. A tervezés, a források előteremtése és a restaurálási folyamat előkészítése további éveket igényelt, mígnem 2016. május 27-én megnyithatta kapuit Székelyudvarhely új múzeum épülete.

A kultúra új otthona

A 19–20. századok fordulójától magasodott a szokatlanul formabontó épület a város bethlenfavi kijáratánál, amely bár stílusában idegenül hatott, de csodálatot váltott ki a szemlélőben. A Haberstumpf-villa stílusa valóban eltért a többi korabeli udvarhelyi épülettől. Tervezője, építtetője és lakója Haberstumpf Károly nevéhez több székelyudvarhelyi és környékbeli épület fűződik. Az Udvarhely vármegye egykori műszaki referensi státuszát is betöltő főépítész képzettségéről a közösségi célokat kiszolgáló építkezések is tanúskodnak. Mégis, a köztudatban neve leginkább – a saját nyári lakként megépített – Haberstumpf-villa révén őrződött meg.

A besztercei születésű, műegyetemet végzett Haberstumpf Károly székelyudvarhelyi jelenlétéről az 1885–86-os évekből rendelkezünk az első adatokkal, amikor ugyanis Galter Jánossal közösen elnyerték az új közkórház megépítésére kiírt pályázatot.¹⁰ Ezen megbízással egyidőben

vezette a kadicfalvi plébánia papilakjának kialakítását is. A zetelaki Szabó Annával – 1887 januárjában – kötött házasság nyomán a család három fiúgyermekkel (Károly Artúr, Jenő és Gyula) gyarapodott, így indokoltá vált a tágasabb családi otthon építése. A tetőzetten dolgozó ácsok által hátrahagyott feliratos deszkatöredék tanúsága szerint a Haberstumpf-villa néven közismertté vált ingatlan építése Szilveszter napján ért véget 1899-ben. A munkái által megbecsülésnek örvendő építész tervezte és kivitelezte 1900–91 között a Református Kollégium tornacsarnokát, majd a zetelaki plébániatemplom tervein dolgozott, amelyet 1909 végén fejezett be.¹¹

A Haberstumpf Károly nevéhez köthető közösségi épületek, vagy csupán a tervek formájában megőrzött elképzelései szakmai igényességet sugallnak, és kitűnően idomulnak a kor közösségi ízléséhez. Családi otthona megtervezésekor teljes alkotói szabadságot élvezve, egyedi módon juttatta kifejezésre saját ízlésvilágát: a német eklektika nyújtotta lehetőségek érvényesítésével impozáns épülettel gazdagította a település arculatát. A lakóház tizenkét földszinti, két emeleti helységből és három verandából állt. Az északi szárnyon helyezkedett el a konyha, a két kamra, a fürdő, a női és a férfi illemhely, a tágas hálószoba, valamint a csipkézetten, ffaragványokkal áttört veranda, amely a Bethlen utca felőli angolparkra nézett. Mintegy az épület tengelyén kapott helyet az előszoba és az ebédlő, amely szintén az angolparkra nézett. Az udvarra és a franciaparkra néző verandát a főhomlokzatéhoz hasonló, csipkézetten áttört faragványok díszítették. Ez a kialakítás mára már sajnos nem maradt fenn. A déli szárnyon helyezkedett el Haberstumpf Károly kétosztatú irodája. Az iroda mellett volt a főbejárat és a lépcsőház, amelytől balra nyílt a szalon. Az emeleti két helyiség funkciója források hiányában tisztázatlan.

3. kép. Rendeltetés nélkül a restaurálás előtt, 2012 (Zepezcaner Jenő felvétele).

¹⁰ Vofkori 1998. p. 89.

¹¹ Szász 2017. pp. 9–10.

4. kép. A restaurált ingatlan a Haáz Rezső Múzeum székhelyeként, 2016 (Szabó Károly felvétele).

A múzeum gyűjteményében megőrzött eredeti tervrajzon a legkisebb Haberstumpf fiú, az építészetet tanuló Gyula által 1912-ben végzett módosítások láthatók. Az új koncepció alapján az épület északi szárnya keleti irányba bővült volna, valamint újabb gazdasági épületek emelését vették tervbe. A villa mögötti franciaparkot és díszkertet is némileg átrendezték volna. Az átalakítások jelentősebb része azonban nem valósulhatott meg, mivel az első világháború hadba szólította mindhárom Haberstumpf fiút. Gyula 1914-ben, Jenő 1915-ben vált a háború áldozatává, Károly Artúr pedig hősi katonai teljesítménnyel szolgált a magyar hadseregben, s ennek kötelékében maradva Magyarországon telepedett le. A második világháború kitörését követően Németországba, végül pedig az Amerikai Egyesült Államokban emigrált.¹²

Idős Haberstumpf Károly 1928-ban, 71 évesen hunyt el, felesége majdnem két évtizeddel élte túl férjét. Özvegy Haberstumpfne Szabó Anna 1947-es halála után a villát minden bizonnyal a zetelaki rokonok gondozták, hiszen a még élő Károly Artúr, két fiával együtt ekkor már németországi emigrációban volt. A kommunista hatalomátvétel után az épületet államosították, 1948-ban az ingatlanban a megyei tüdőszanatórium kapott helyet, mögötte – a jelenlegi tömbházak helyén – park, fák, sétányok valamint gazdasági épületek voltak. A szanatórium betegei – hálájuk jeléül – az utcafrontra 1955-ben egy székelykaput

állítottak, amelyet ma is őrzünk a szejkefürdői kapumúzeumba áttelepítve. Az újabb rendeltetésnek megfelelően az épületet három szakaszban bővítették. Az északi szárnyon végzett beavatkozások többnyire összhangot mutatnak Haberstumpf Gyula eredeti terjeszkedési elképzelésével.

1969-től újabb egészségügyi rendeltetést kap a villa, de ezúttal a város szülészeti osztályának működését helyezték el az épületbe 1982 augusztusáig. A nyolcvanas években az épületet iskolává alakították, s egészen a kilencvenes évek végéig tanintézetként használták. Szerencsés módon az ingatlan mindvégig megőrizte történelmi jellegét, sem az időközi térbeli bővítések, sem a tatarozási munkálatok alkalmával nem végeztek rajta visszafordíthatatlan rombolást. Architektúrája által markáns jelenlétet képviselt a szocialista időszakban köréje épült tömbháznegyedben is. Közösségi rendeltetését elveszítve azonban a lassú degradáció jellemezte. Az eredetileg megépített épülettömb teljesen funkcióvesztetté vált, s az újabb épületszárnyban is csak időszakosan folytattak tevékenységet civil szervezetek, raktározásra hasznosították némely termét, vagy éppen helyi könnyűzene együttes próbatermeként szolgált az alagsor épségben megmaradt része.

Az amerikai emigrációt választó Haberstumpf Károly Artúr 1963-ban halt meg a nebraskai Omahában. Az Egyesült Államokba vele kiutazó két fia Miklós és Gábor az 1940-es évek elején kislíúkként még jártak a nagyszülői házában, a Haberstumpf-villában. Amint Romániában lehetőség adódott a restitúcióra, jogi képviselőn keresz-

¹² Szász 2017. pp. 13–15.

tül visszaigényelték az ingatlant. Hosszas jogi procedúra következett, miközben a rendeltetés nélkül maradt épület állapota nagyon leromlott. Volt olyan időszak, hogy tizenegy hajléktalannak nyújtott állandó menedéket. A jogos örökségként visszaszerzett épület áruba bocsátásakor a Haberstumpf unokák a villa további közösségi célú hasznosítását tartották fontosnak. Székelyudvarhely önkormányzata 2012-ben deklarált céllal vásárolta meg az ingatlant, nyilvánossá téve annak lehetőségét, hogy az egzisztenciális gondokkal küszködő múzeum székhelyként (is) szolgálhat. Az Egyesült Államokban élő unokák közül Miklós 2013-ban halt meg Coloradoban. A kaliforniai San Luis Obisoban élő Gábor viszont tanúja lehetett a villa újjászületésének. 2016-tól a Haberstumpf-villában a kultúra, vagy legalább annak egy szűkebb szegmense, a város közgyűjteménye otthonra talált.

Haáz Rezső kitartó munkája révén a fokozatosan gyarapított gyűjtemény kezdetben a Református Kollégiumban, az államosítást követően pedig a Művelődési Ház alagsorában, az utóbbi fél évszázadban pedig a Kossuth Lajos utcai polgári házban lelt otthonra. Kis túlzással elmondható, hogy a múzeum egy évszázados története során végre első alkalommal foglal el számára méltó ingatlant, részesedik a jelenkori igényeknek megfelelő infrastruktúrában.

A múzeum működésében felvállalt stratégiai újratervezés célravezetőnek bizonyult. A szemléletváltás konkrét hozadékként értékelhető az új múzeumi infrastruktúra. Egy éve az intézményi székhelyként szolgáló Haberstumpf-villa perspektívát nyit a fejlődésre és motivációs tényezőként hat a munkaközösség számára. Az eddigi tapasztalat azt igazolja: a székelyudvarhelyi múzeum ötvözni tudja a „konzervatív” és „formabontó”

eszméket, tudományos tevékenységgel alapozza meg a közösség számára nyújtott szolgáltatásait, és konokul törekszik arra, hogy közösségi térként működjön Udvarhelyszék tárgyi és szellemi hagyatékának őrzése és közszemlére bocsátása révén.

IRODALOM

- KATONA Zoltán (2012): Orbán Balázs „Borvizes” öröksége őrzi a Székelyföld ízét. In: Muzeumcafé. VI. évf. 30 szám. pp. 74–79.
- KOVÁCS Piroska (2012): Orbán Balázs kapui. Székelyudvarhely.
- MIKLÓSI-SIKES Csaba (2002): Múzeumok gyűjtemények a Székelyföldön. Székelyudvarhely–Sümege.
- SÓFALVI András (2012): A Székelyudvarhelyi Jézus kápolna. Székelyudvarhely.
- SZÁSZ Hunor (2017): Adatok a Haberstumpf család történetéhez. In: Lustra. IV. évf. 1 szám. 7–16.
- VOFKORI György (1998): Székelyudvarhely. Várostartó képekben. Kolozsvár.
- ZEPECZANER Jenő (1994): A múzeumalapító Haáz Ferenc Rezső. In: Haáz Ferenc Rezső: Udvarhelyi tanulmányok. Székelyudvarhely.
- Haáz Rezső Múzeum. Székelyudvarhely. 2005

Dr. Miklós Zoltán

Néprajzos, múzeumigazgató

Haáz Rezső Múzeum

535600 Székelyudvarhely, Bethlenfalvi út 2-6.

Tel.: +40-266-218375

E-mail: mikloszoli@yahoo.com